

DANSK ØKONOMI

FEBRUAR 1974

Økonomiske problemer
efter ollekrisen

Virkninger af foreslåede
økonomiske indgreb

DET ØKONOMISKE RÅD
FORMANDSKABET

KØBENHAVN
FEBRUAR 1974

FORMANDSKABETS REDEGØRELSE

1. Det realøkonomiske grundlag for de kommende måneders økonomisk-politiske afgørelser. 18. december 1962. Foreligger kun stencileret.
2. Hovedtendenser i indkomstudviklingen for de vigtigste samfundsgrupper 1955-62. 25. februar 1963. 2,50 kr.
3. Den økonomiske situation. 16. september 1963. Foreligger kun stencileret.
4. Strukturproblemer i dansk landbrug. Maj 1964. 4 kr.
5. Indkomstramme og indkomststatistik. November 1964. 4 kr.
6. Bygge- og boligpolitikken. Juni 1965. 4,50 kr. (udsolgt).
7. Den økonomiske udvikling i 1965. Oktober 1965. 5 kr.
8. Bidrag til belysning af formueudviklingen i Danmark i de senere år. August 1966. Genoptrykt 1973. 12 kr.
9. Konjunktursituation, indkomstpolitik og indkomststatistik. September og december 1966. 8,50 kr. (udsolgt).
10. Konjunktursituationen i efteråret 1967. September 1967. 8 kr.
11. Den personlige indkomstfordeling og indkomstudjævningen over de offentlige finanser. November 1967. Genoptrykt 1971. 10 kr.
12. Dansk økonomi i efteråret 1968. (Herunder en særlig landbrugsredegørelse). September 1968. 9 kr. (udsolgt).
13. Indkomststatistik 1968. December 1968. 9 kr. (udsolgt).
14. Konjunkturudsigterne for 1969. April 1969. Foreligger kun stencileret.
15. Danmarks internationale konkurrenceevne. Maj 1969. 9 kr.
16. Dansk økonomi i efteråret 1969. September 1969. 10 kr. (udsolgt).
17. Boligmarkedet og boligbyggeriet. Maj 1970. 12 kr.

(Fortsættes på omslagets 3. side)

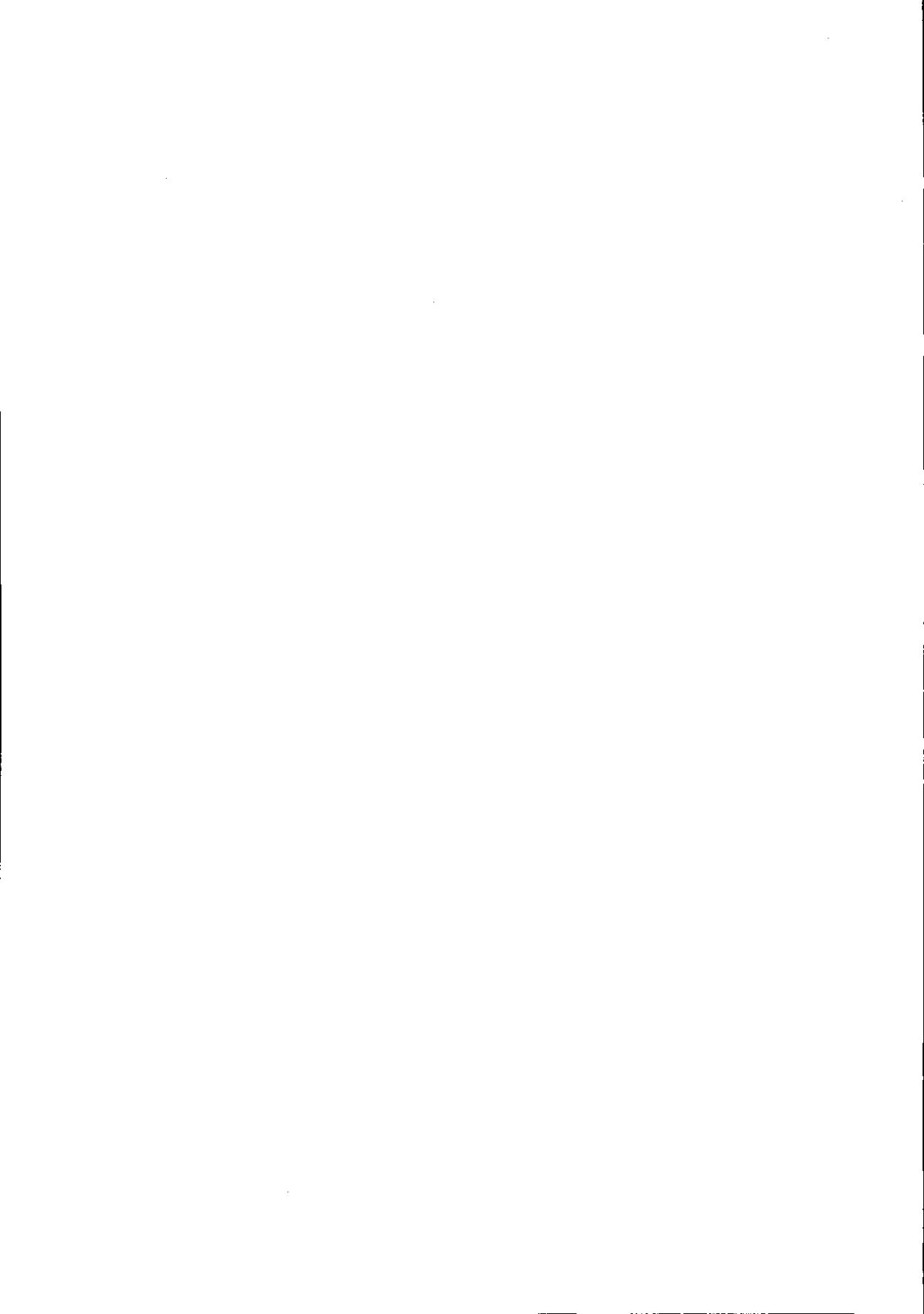
DET ØKONOMISKE RÅD
Formandskabet

DANSK ØKONOMI

FEBRUAR 1974

Økonomiske problemer
efter oliekrisen
Virkninger af foreslåede
økonomiske indgreb

STATENS TRYKNINGSKONTOR
København, februar 1974

TIL REGERINGEN.

I redegørelsen "Dansk Økonomi, efteråret 1973", der blev afgivet i december, kunne den ændring af udsigterne for produktion og beskæftigelse, prisudvikling og betalingsbalance, som oliekrisen indebærer, kun gøres til genstand for foreløbige betragtninger.

Der foreligger nu en vis afklaring af oliesituationen og dermed af de ydre vilkår for dansk økonomi: afsvækkelsen af den udenlandske konjunktur og en markant forringelse af bytteforholdet i udenrigshandelen.

På denne baggrund blev der holdt nyt møde i Det økonomiske Råd den 5. d.m. Nærværende redegørelse indeholder side 5 ff. en uændret gengivelse af det diskussionsoplæg, der blev udarbejdet til mødet, og side 31 ff. et resumé af drøftelserne på mødet.

Professor J. Vibe-Pedersen har på grund af sygdom ikke kunnet deltage i udarbejdelsen af redegørelsen.

København, den 8. februar 1974

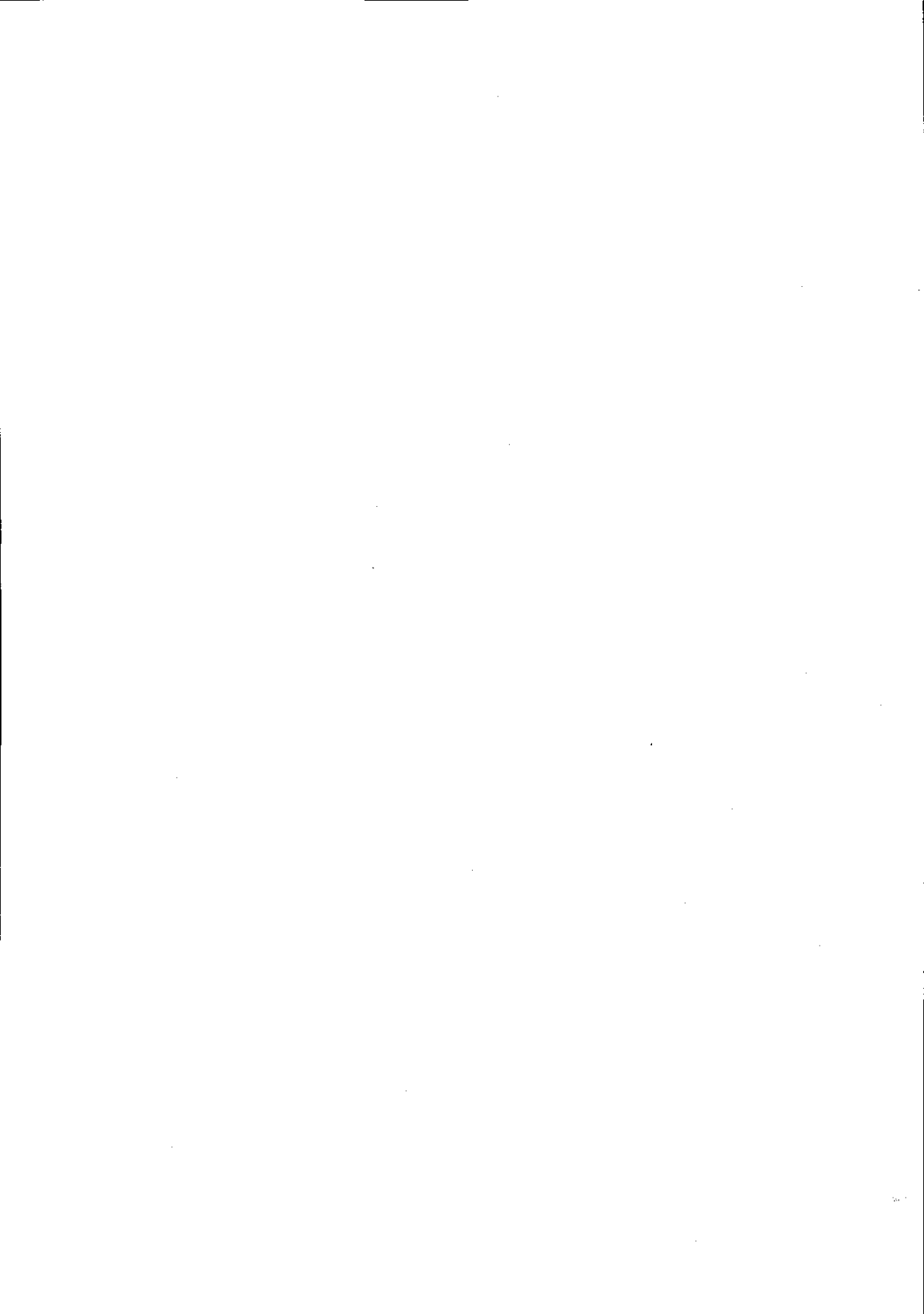
Bent Rold Andersen

Anders Ølgaard

FORMANDSKABETS OPLÆG TIL RÅDSMØDET

den 5. februar 1974

Indledning

1. Baggrunden for, at man så hurtigt efter det sidste rådsmøde har ønsket at holde nyt møde i Det økonomiske Råd, er, at der nu foreligger en vis afklaring med hensyn til oliekrisens virkninger for dansk økonomi. Selv om der fortsat er tale om brist i tilførslerne - tilsyneladende også forholdsmæssigt større brist end i de fleste andre lande - synes olieforsyningssituationen at være undergået en sådan ændring, at den ikke længere truer med at gribe direkte ind i produktionen og beskæftigelsen. Problemstillingen i forbindelse med olieimporten er nu først og fremmest af udenrigsøkonomisk karakter og dermed fra et beskæftigelsesmæssigt synspunkt mindre direkte. Alligevel vil beskæftigelsesvirkningerne blive vidtrækkende nok endda. "Omkastningen" i de udenrigsøkonomiske vilkår som følge af olieprisforhøjelserne er så betydelig, både for de vesteuropæiske lande som helhed og for Danmark i særdeleshed, at et tilbageslag i beskæftigelsen næppe vil kunne undgås under nogen omstændigheder, heller ikke selv om oliepriserne senere skulle komme til at give noget efter.

For at gøre dette tilbageslag så begrænset som overhovedet muligt vil det være af afgørende betydning, at der kan føres en økonomisk politik, der i alle sine elementer - derunder i høj grad de indkomstpolitiske - er afstemt efter den foreliggende udenrigsøkonomiske situation.

Den internationale konjunktursituation efter olieprisforhøjelserne

2. Det stærkt forhøjede olieprisniveau antages i almindelighed at føre til et omslag på OECD-landenes samlede betalingsbalance over for de olieeksporterende lande på omkring 50 milliarder dollars. Selv om det som nævnt er muligt, at olieprisniveauet ikke kan holde, vil der under alle omstændigheder blive tale om en meget stærk betalingsbalanceforringelse for de olieimporterende lande. Dette føjer et kraftigt depressivt element ind i konjunkturudviklingen i bl.a. Vesteuropa på et tidspunkt, hvor den tidligere rådende konjunkturopgang i forvejen var aftagende¹⁾.

Set ud fra et økonomisk velfærdssynspunkt ville det i denne situation være hensigtsmæssigt, om de vestlige lande i samarbejde søgte at opretholde den økonomiske vækst og høje beskæftigelsesgrad gennem en efterspørgselsstimulerende økonomisk politik. For landene under ét ville dette ikke i næneværdig grad forøge betalingsbalanceunderskuddet. Et stort betalingsbalanceunderskud over for de olieeksporterende lande kan industrinationerne ikke undgå under nogen omstændigheder²⁾.

Imidlertid er der i øjeblikket ikke mange tegn på, at der kan opnås international enighed om en sådan politik. I visse lande er der snarere en tendens til, at man søger at løse de af olieprisstigningerne forårsagede betalingsbalanceproblemer på måder, der skaber øgede vanskeligheder for andre lande³⁾. I øvrigt spiller det en rolle for den tilbageholdenhed, man generelt kan konstatere i den økonomiske politik, at der hersker en betydelig usikkerhed om de valutariske konsekvenser af olieprisforhøjelserne. De valutariske problemer forstærkes af, at de systemer, der internationalt er op-

-
- 1) Man kan som gjort af OECD også anskue dette på den måde, at der sker en kraftig indkomstfordeling til fordel for oliestaterne, der for fleres vedkommende er lande med lav udgiftstilbøjelighed på grund af manglende muligheder for rent fysisk at absorbere den af olien flydende indkomststrøm. Indkomstfordelingen mellem landene vil derfor totalt set resultere i et væsentligt efterspørgselsbortfald med ledsagende multiplikatorvirkninger for international økonomi.
 - 2) Til gengæld kan man håbe på, at de olieeksporterende lande vil være villige til at yde langfristede lån til de olieimporterende lande.
 - 3) Den franske og den japanske devaluering er de vigtigste eksempler, men også de bilaterale oliekontrakter, der er indgået eller forhandles med olielandene i den senere tid, rummer eksempler herpå.

bygget til udligning af betalingsuligevægte, i særlig grad tager sigte på uligevægte imellem de vestlige lande indbyrdes og kun i ringe grad på finansiering af et så omfattende underskuds/overskudsforhold som det, der nu foreligger mellem de olieimporterende og de olieeksporterende lande.

På denne baggrund må man foreløbig regne med, at de depressive virkninger der udgår fra olieprisforhøjelsen¹⁾ kommer til at slå igenem i den internationale konjunkturudvikling. Den heraf følgende afdæmpning må desuden antages at blive forstærket gennem større tilbageholdenhed i de private investeringer og det private forbrug. Hertil kommer som nævnt, at den politik, som visse af de olieimporterende lande er slået ind på, skærper problematikken for andre lande.

For de vesteuropæiske lande under ét skønner OECD, at væksten i bruttonationalproduktet i 1974 vil blive på omkring 2½ pct, hvad der betegner et kraftigt tilbageslag, især naturligvis i forhold til 1973, men også i forhold til væksten i tidligere år. Erfaringsmæssigt vil en så lav vækstrate være ledsaget af stigende ledighed, uudnyttet produktionskapacitet og skærpet konkurrenceklime.

Virkninger for dansk økonomi: indledende oversigt

3. Afsvækkelsen af den internationale højkonjunktur er kun én side af den forringelse, der er indtrådt i de udenrigsøkonomiske vilkår. Den medfører, at der nu må regnes med væsentligt forringede afsætningsvilkår for den danske industrieksport. En anden afgørende ændring i de udenrigsøkonomiske vilkår ligger i udviklingen i bytteforholdet i udenrigshandelen.

Med et olieprisniveau, der - også som følge af dollarkursudviklingen - i øjeblikket svarer til 2½ gange niveauet før den første store

1) At olieprisforhøjelsen i sig selv har sådanne depressive virkninger kan også illustreres ved, at prisstigningen kan sammenlignes med en kraftig afgiftsforhøjelse.

forhøjelse i oktober 1973, og med prisstigninger for importen over et bredt felt i øvrigt¹⁾ udsættes Danmark for en kraftig bytteforholdsforringelse, selv om der modstykkevist også vil blive tale om væsentlige eksportprisforhøjelser. Fastholdes oliepriserne på det nuværende niveau, må der som anført i Det økonomiske Sekretariats nyligt offentliggjorte oversigt imødeses en bytteforholdsforringelse på 12-13 pct.

En bytteforholdsforringelse af denne størrelse svarer nogenlunde til ét års normal produktivitets- og reallønsfremgang for dansk økonomi som helhed²⁾. Sagens helt afgørende pointe er imidlertid, at den tilpasning der må finde sted, hvis mere langvarige beskæftigelsesproblemer skal undgås, må ske gennem en gradvis overførsel af ressourcer til betalingsbalanceerhvervene. Den eneste mulighed for at producere sig ud af byrden ved de forhøjede oliepriser ligger i en ekspansion af netop disse erhverv. Ved de nuværende pris-konstellationer er de omstillingskrav, det hidtil har vist sig meget vanskeligt at løse med den fulde beskæftigelse i behold, stort set fordoblet i forhold til, hvad man hidtil har påregnet. Samtidig forstærkes problemerne ved at producere sig ud af krisen ikke blot af, at denne som nævnt har forringet det almindelige internationale konjunkturklima og dermed afsætningsvilkårene for den danske produktion, men også i høj grad af, at ingen af de lande, Danmark konkurrencemæssigt har tættest inde på livet (England måske undtaget) synes at have udsigt til en så kraftig inflation, som det er tilfældet i Danmark, såfremt der ikke kan gennemføres en afbøjning af den indenlandske bestemte omkostnings- og prisudvikling.

-
- 1) Råvarepriserne kan senere på året blive undtagelsen fra den almindelige tendens i importprisudviklingen.
 - 2) I 1973 var bruttofaktorindkomsten godt 160 milliarder kr; en produktivitetsstigning på 3½ pct. heraf svarer altså til godt 5 milliarder kr. Med en samlet eksport af varer og tjenester i 1973 på godt 50 milliarder kr, vil en bytteforholdsforringelse på godt 10 pct. forminske de dertil svarende importmuligheder med godt 5 milliarder kr.

Udgangspunkter for de efterfølgende forsøg på kvantificering

4. Omend der synes at foreligge rimelig afklaring med hensyn til de generelle udsigter for dansk økonomi efter de stød, udviklingen omkring olieimporten har udsat alle vestlige økonomier for, kan det med fuld ret hævdes, at det er overordentlig usikkert at give en talmæssig bedømmelse af den økonomiske udvikling i 1974, herunder en vurdering af de økonomiske virkninger af alternative økonomiske indgreb. Heroverfor står, at en sådan talmæssig bedømmelse og belysning synes at være den eneste mulighed for bl.a. at få en mere præcis fornemmelse af, hvorledes beskæftigelsesforholdene vil komme til at udvikle sig under alternative forudsætninger om den økonomiske politik. Eventuelt kan en kvantificering af de foretagne vurderinger også være medvirkende til at give en mere præcis fornemmelse af, hvor kraftige indgreb der er behov for, og hvilke indgreb, der er mest egnede til at påvirke den økonomiske udvikling i den ønskede retning.

5. Med de usikkerhedsmomenter, der gør sig gældende, kan det imidlertid være hensigtsmæssigt at basere analysen på relativt optimistiske forudsætninger om de ydre økonomiske vilkår. Rækkevidden af de problemer, dansk økonomi er stillet overfor, illustreres formentlig klarere, hvis de forudsætninger, der gøres om oliepriser og internationale konjunkturer, ikke kan kritiseres for at være for pessimistiske. Som grundlag for analysen er det antaget, at olipriserne som reaktion på den af prisstigningerne fremkaldte efterspørgselsreduktion kommer til at give så meget efter i årets løb, at den gennemsnitlige prisstigning for året som helhed reduceres til 100 pct. i forhold til 1973¹⁾. Sammenhængende hermed antages det, at væksten i Vesteuropa bliver noget større end i øjeblikket antaget af OECD. Der er regnet med en vækst på 3 pct. fra 1973 til 1974.

1) En sådan antagelse forudsætter et prisfald for den olieimport, der sker gennem de normale kanaler, på 15-20 pct. allerede i den nærmest kommende tid.

I det følgende bringes dog samtidig et alternativt skøn, baseret på mere pessimistiske forudsætninger, jvfr. punkt 8.

Hvad angår de øvrige importvarer er der regnet med, at prisniveauet i gennemsnit vil ligge ca. 8 pct. over niveauet for 1973. For eksportpriserne er der ligeledes regnet med en stigning på 8 pct.

Sammen med den gjorte forudsætning om oliepriserne indebærer dette en bytteforholdsforringelse på ca. 9 pct. Ved sammenligning med de tidligere nævnte 12-13 pct. skal endnu en gang mindes om, at der her ikke er tale om prognoser, men kun om beregningsmæssige forudsætninger for analysen af de problemer, dansk økonomi er stillet overfor.

6. Som endnu et udgangspunkt for analysen skal henvises til oversigten i tabel 1 over lønudviklingen i en række lande frem til efteråret 1973. Tallene er anført før og efter korrektion for valutakursændringer. Som vist har lønstigningerne i Danmark navnlig i 1973 været kraftigere end hos vore vigtigste handelspartnere. Som nævnt må det forventes, at tendensen bliver markant kraftigere i indeværende år. Ved udgangen af 1974 må omkostningsniveauet, målt ved lønudviklingen, med fastholdt kronkurspolitik og lønudviklingen overladt til sig selv forventes at ligge op mod 50 pct. over niveauet i begyndelsen af 1973¹⁾. Det er klart, at omkostningsstigninger af en sådan styrke gør det vanskeligere at opretholde ekspansionen i industrieksporten og ligeledes kan gøre det vanskeligere for industrien at opretholde sin stilling på hjemmemarkedet i konkurrence med importen.

1) Forudsætningerne for dette skøn er de aftalte overenskomstsmæssige lønstigninger, udløsning af tre dyrtidsportioner efter både januar- og juli-pristallet samt en løngliding på omkring tre procent gennem 1974.

Tabel 1. Indeks for industriarbejderes gennemsnitlige timefortjeneste

	Danmark ¹⁾	Norge	Sverige	V.tyskland	England	Frankrig	Holland	USA
<u>Før korrektion for kursændringer</u>								
----- 1971 = 100 -----								
1971 1.kv.	93	95	96	97	97	96	95	98
2.kv.	100	100	99	99	99	99	98	100
3.kv.	102	102	100	102	101	101	102	100
4.kv.	105	104	105	103	103	104	104	102
1972 1.kv.	107	104	113	106	107	106	109	105
2.kv.	112	108	117	108	110	110	111	106
3.kv.	113	110	114	110	118	113	115	107
4.kv.	117	113	117	111	121	116	116	110
1973 1.kv.	119	114	123	116	121	119	122	112
2.kv.	130	121	125	119	126	123	124	114
3.kv.	138	122	124	124	132	128	130	116
<u>Efter korrektion for kursændringer²⁾:</u>								
1971 1.kv.	93	95	96	97	97	96	95	98
2.kv.	100	101	100	102	100	99	100	101
3.kv.	102	103	101	110	101	102	107	100
4.kv.	105	106	106	109	104	101	109	100
1972 1.kv.	107	105	114	113	108	108	116	99
2.kv.	112	110	119	116	111	113	117	100
3.kv.	113	112	116	117	111	115	120	100
4.kv.	117	113	118	117	109	117	119	101
1973 1.kv.	119	114	118	122	104	120	126	95
2.kv.	130	123	121	129	111	125	128	95
3.kv.	138	122	120	144	106	131	137	92

Kilde: Danmarks Statistiks kvartalsvise konjunkturoversigter, tabel 51.

- 1) Arbejdsgivernes udgifter til sygedagpenge indgår først fra april 1973 i den anvendte kilde. Da formålet er at vise udviklingen i lønomkostningerne, er ovenstående indeksserie derfor korrigeret, således at arbejdsgivernes omkostninger til sygedagpenge er medregnet i hele perioden.
- 2) I forhold til den danske krone medio kvartalet. Kursændringerne er beregnet med kurserne pr. 15. februar 1971 lig 100.

Anmærkning: Lønindeks afspejler forskellene i omkostningsudviklingen landene imellem, hvis produktivitetsudviklingen og udviklingen i kapitalintensiteten forløber parallelt. Konkurrenceanen er herudover, foruden af valutakursændringer, bestemt af forholdene i udgangssituationen. Over en så kort årrække er der ikke grund til at antage, at produktivitetsudvikling og udviklingen i kapitalintensitet ændres drastisk landene imellem.

Udgangsskøn når der ikke sker indgreb

7. Den i tabel 2 viste forsyningsbalance for 1974 kan groft taget siges at give udtryk for de revisioner i forhold til efterårsrapportens vurderinger, der følger af den forringede internationale konjunktursituation, det forringede bytteforhold i udenrigshandelen og udsigterne til en forstærket inflation. Hertil kommer revisioner som følge af finanslovsforslaget og finansplanen af 14. januar. Der er imidlertid ikke i denne indledende forsyningsbalance taget hensyn til de af regeringen fremsatte besparelsesforslag, forslaget om at erstatte 3 dyrtidsportioner med et skattefrit stats-tilskud til lønmodtagerne eller andre af de i forbindelse hermed fremkomne forslag (eksempelvis forslaget om at undlade skattetræk af dyrtidsportionerne eller tankerne om tvungen opsparing). Med det forbehold, at forudsætningerne om oliepriserne og konjunkturodviklingen i Vesteuropa måske er relativt optimistiske, skulle tallene således illustrere den situation, hvor der ikke foretages korrigerende økonomiske indgreb.

I konjunkturbedømmelsen fra november blev det antaget, at der trods et kraftigt fald i boligbyggeriet og afdæmpningen i den offentlige sektors ekspansion ville kunne opretholdes en nogenlunde sædvanlig vækst i den samlede produktion og dermed en høj beskæftigelsesgrad i kraft af fortsat ekspansion i de øvrige sektorer. Det blev dog understreget, at opretholdelsen af en beskæftigelsesgrad af nogenlunde samme størrelse som hidtil ville stille store krav til arbejdskraftens bevægelighed.

Med de ændrede udenrigsøkonomiske vilkår lader antagelsen om en nogenlunde normal økonomisk vækst og kun begrænset stigning i ledigheden sig ikke længere opretholde. Afdæmpningen i de udenlandske konjunkturer kan næppe undgå at afsvække industrieksportens stigning, og i samme retning trækker den forringelse af konkurrenceevnen der synes uundgåelig ved den her forudsatte lønstigning på godt 20 pct. Ved udnyttelse af erfaringsmæssige sammenhænge har man skønnet at den mængdemæssige stigning i industrieksporten under de her gjorte forudsætninger kun vil komme til at andrage omkring 5 pct.

Tabel 2. Hovedposter på forsyningsbalancen. 1974 uden indgreb¹⁾

	Nationalregnskabstal		Realstigning		Prisstigning	
	1973	1974	1973	1974	1973	1974
	Mia.kr.		Pct.		Pct.	
Privat forbrug	95.8	108.9	4 ¹ / ₄	1 ¹ / ₂	9 ¹ / ₄	12
Boligbyggeri	9.7	10.1	15	-14	10	20
Erhvervsinvesteringer incl. reparation og vedligeholdelse	28.6	32.3	12 ¹ / ₂	1 ³ / ₄	9	11
Offentligt køb af varer og tjenester	51.8	62.7	3 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	11	16
Lager- og besætningsændringer	2.0	0.4				
Indenlandsk efterspørgsel	187.9	214.4	8	1 ¹ / ₂	9 ¹ / ₂	13 ¹ / ₂
Vareeksport	38.5	43.3	8 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	15 ¹ / ₄	7 ³ / ₄
Heraf: Industrivarer	23.3	26.5	9	5 ¹ / ₄	8	8
Landbrugsvarer og konserver 2)	12.0	13.2	7 ¹ / ₂	3	35 ¹ / ₂	7
Andre varer	3.2	3.6	6	4	8	8
Vareimport (cif)	45.7	52.9	20	-1	8	17
Varebalance	-7.2	-9.6				
Tjenestebalance	6.1	7.0				
Bruttonationalprodukt	186.8	211.8	5	2	11 ¹ / ₄	11 ¹ / ₄
Afgifter + subsidier	23.3	25.9				
Bruttofaktorindkomst	163.5	185.9				
Saldo på vare- og tjenestebalance (Færøerne og Grønland = udland)	-1.1	-2.6				
Saldo på betalingsbalancens løbende poster (Færøerne og Grønland = indland)	-2.9	-4.6				

1) 1974-skønnet er for statsfinansernes vedkommende baseret på finansplanen af 14. januar excl. de af regeringen foreslåede besparelser på 2.9 mia.kr. Jvfr. i øvrigt teksten.

2) Incl. eksportstøtte fra FEOGA:
1973: godt 1.6 mia.kr, 1974-skøn: godt 2 mia.kr.

3) I subsidierne er medregnet FEOGA-tilskud til skummetmælk (foderbrug) og frøavl.

Anmærkning: Forsyningsbalancen er opstillet for Danmark excl. Færøerne og Grønland. Ved overgangen til saldoen på betalingsbalancens løbende poster incl. Færøerne og Grønland (officiel betalingsbalancesaldo) skal der dels korrigeres for Færøernes og Grønlands samhandel med Danmark og den øvrige verden, dels tages hensyn til nettorenteudgifter og andre nettoindkomstoverførsler til udlandet.

Ved procentberegninger er anvendt foregående års vægte fremfor 1955-vægte.

Den mængdemæssige stigning i landbrugseksporten og den øvrige eksport må forventes at ligge lidt lavere. Med anslåede prisstigninger på ca. 8 pct. skønnes den samlede værdi af den danske vareeksport at stige med omkring 12 pct. i 1974.

Med de ændrede udsigter for både inden- og udenlandsk afsætning og for konkurrenceevnen må der også ventes at ske en kraftig afdæmpning af stigningen i de erhvervsmæssige investeringer. Der er i det her omtalte indledende forsyningsbalanceskøn kun regnet med en realstigning på knap 2 pct.

Det private forbrug vil være under påvirkning af modsat rettede tendenser. De reale forbrugsmuligheder, dvs. de disponible realindkomster, kan trods de kraftige pengeindkomststigninger ikke forventes at stige noget videre, idet prisstigninger og skattestigning vil lægge beslag på så godt som hele pengeindkomststigningen. Inflationen og beskatningen vil på den anden side animere til nedsparring snarere end opsparring, og dette kunne tale for, at det reale forbrug alligevel kommer til at vise nogen stigning. Heroverfor står, at usikkerheden om fremtidige indkomst- og beskæftigelsesmuligheder kan føre til større tilbageholdenhed i forbruget. Der er i udgangsskønnet regnet med, at det samlede resultat af disse modgående tendenser vil blive en mængdemæssig stigning på højst én a to procent.

Det offentliges køb af varer og tjenester skulle under de her gjorte forudsætninger - der foreløbig ikke tager besparelsesforslagene i betragtning - vise en stigning på fire a fem procent, målt reelt.

For den samlede indenlandske efterspørgsel betyder de gjorte antagelser en real vækst på mellem en halv og én procent eller en omtrentlig stagnation, i væsentlig grad betinget af nedgangen i boligbyggeriet.

Med udsigterne til stærkt afsvækket eksportstigning kan det herefter ikke påregnes, at den totale produktion i situationen uden indgreb kommer til at stige mere end et par procent. Man må på denne baggrund regne med, at ledigheden som årsgennemsnit vil stige til omkring 5 procent.

Dette dækker imidlertid over et uensartet forløb gennem året. Aktiviteten vil i de nærmeste måneder være præget af, at der ved indgangen til året var ret omfattende investeringer, derunder et omfattende boligbyggeri igang. I andet halvår er der grund til at forvente en nedgang i de erhvervsmæssige investeringer og for boligbyggeriets vedkommende må der forudses en drastisk tilbagegang i andet halvår. Tilsvarende vil der antagelig gå nogle måneder før eksportafdæmpningen bliver meget udtalt, og for det private forbrug kan der ligeledes være grund til at regne med forskydninger i årets løb: i første halvår måske et forbrug på linie med forbruget i slutningen af 1973 og derefter en vigende tendens.

I de nærmeste måneder skulle der således være grund til fortsat at regne med stigende produktion og høj beskæftigelse, afløst af stagnerende produktion og faldende beskæftigelse i løbet af andet halvår. Beskæftigelsesmæssigt kan vurderingen under de her gjorte forudsætninger (forløb uden indgreb og med optimistiske antagelser med hensyn til oliepriser og udlandskonjunktur) præciseres derhen, at der for andet halvår 1974 og første halvår 1975 må befrygtes et ledighedsniveau på 6-7 pct. på årsbasis. I efterårs- og vintermånederne må den aktuelle ledighed ventes at blive endnu højere på grund af den sæsonbetingede stigning.

Konjunkturafdæmpningen vil naturligvis også virke dæmpende på importen. I forsyningsbalancen i tabel 2 er der regnet med, at der efter den meget kraftige vækst i de importerede mængder i 1973 (20 pct.) vil ske et lille fald i 1974 (omkring én pct.). Ved en stigning i importpriserne på i gennemsnit mindst 17 pct. (under den relativt optimistiske forudsætning om et kommende olieprisfald) er der ikke destomindre udsigt til en stigning i importværdien på omkring 7 milliarder kr. og til et samlet betalingsbalanceunderskud under de her gjorte forudsætninger på $4\frac{1}{2}$ milliarder kr.¹⁾.

1) Der er herved bl.a. regnet med en stigning i de danske nettofragtindtægter og andre tjenesteposter på op imod 1 milliard, i væsentlig grad som følge af vendingen i dollarkursen.

8. Fastholdes oliepriserne på det nuværende niveau, der svarer til ca. 2½ gange niveauet for 1973, må der som nævnt imødeses en bytteforholdsforringelse på 12-13 pct. Lægges dette skøn til grund for analysen og antages det i overensstemmelse hermed at vækstraten i OECD-Europa bliver noget mindre, eksempelvis 2,5 pct. som anslået af OECD, skærpes både beskæftigelses- og betalingsbalanceproblemerne. Arbejdsløsheden må frygtes at stige til 6 pct. som årgennemsnit, men med en sæsonudjævnet arbejdsløshed i sidste halvår på 7-8 pct. Betalingsbalanceunderskuddet skønnes i denne situation at blive på ca. 6 milliarder kroner.

Principielt om indgrebsmulighederne

9. Der har i diskussionen om indgreb over for disse udsigter til både en stigning i ledigheden og et stærkt forøget betalingsbalanceunderskud været en tendens til at anskue finans- og pengepolitiske indgreb på den ene side og indkomstpolitiske indgreb på den anden side som foranstaltninger, der mere eller mindre kunne erstatte hinanden, jvfr. eksempelvis tankerne om at sætte en tvungen opsparing i stedet for dyrtidsindgrebene.

Der er derfor anledning til at fremhæve, at både tvungen opsparing, egentlige skatteforhøjelser og besparelser med hensyn til de offentlige udgifter i sig selv virker yderligere dæmpende på økonomien og derved umiddelbart vil øge ledighedsproblemerne, medens man næppe herved vil opnå nogen umiddelbar reduktion af omkostningsniveauet. Derimod vil der umiddelbart ske en vis reduktion af betalingsbalanceunderskuddet som resultat af en sådan politik.

Som fremhævet i efterårsrapporten kan man under forudsætning af en tilstrækkelig udenlandsk efterspørgsel og en tilstrækkelig høj grad af indenlandsk mobilitet regne med, at denne betalingsbalancevirkning på lidt længere sigt bliver ret betydelig, samtidig med at de negative følger for produktion og beskæftigelse formindskes. Er de nævnte betingelser imidlertid ikke opfyldt, vil finanspolitiske indgreb til påvirkning af betalingsbalancen - såfremt sådanne indgreb står alene - i en situation som den nu foreliggende først og frem-

mest virke ved en nedpresning af produktion og beskæftigelse.

Ved siden af valutakurspolitik, som i situationen er et temmelig dubiøst og tilsyneladende heller ikke noget politisk accepteret middel, er indkomstpolitik det eneste middel som umiddelbart forbedrer både beskæftigelsen og betalingsbalancen.

I det følgende stilles der ikke selvstændige forslag til indgreb over for de truende udsigter. Derimod analyseres beskæftigelses- og betalingsbalancevirkningerne af nogle af de forslag, der er fremsat politisk.

Besparelsesforslagene

10. Regeringens forslag tilsigter besparelser på statsbudgettet på knap 3 mlrd. kr. i finansåret 1974-75. Heraf må det dog skønnes, at kun ca. 2/3 vil have umiddelbare aktivitetsevirkninger. Med henblik på en vurdering heraf er der foretaget følgende gruppering¹⁾ af den del af forslagene, der på kort sigt kan antages at have sådanne aktivitetsevirkninger:

	Ændring i mia.kr. (prisniveau april 1973)
Offentligt varekøb	0,9
Offentligt ansatte	0,3
Skattefri transfereringer	0,6
"Afgiftsforhøjelse"	0,1
I alt	1,9

Det er således forudsat at besparelserne på 2,9 mia.kr. på statsbudgettet kun svarer til indgreb med aktivitetsevirkning på i alt

1) Grupperingen er foretaget på basis af de i efterårsrapporten kapitel IV nævnte hovedtyper af finanspolitiske instrumenter.

1,9 mia.kr. på de samlede offentlige budgetter. Den største usikkerhed i denne vurdering ligger i kommunernes og de tilskudsberettigede institutioners reaktion på nedsættelsen af refusioner og tilskud. Det er her antaget, at kommunerne selv vil bære 3/4 af de bortfaldne statstilskud, således at besparelsen på de samlede offentlige budgetter kun andrager 1/4 af denne type statslige besparelser. Dette skøn er begrundet i kommunernes forholdsvis gode likviditetssituation og vanskeligheder ved at gennemføre yderligere besparelser på kort sigt.

Besparelsen på udlån til almennyttigt byggeri er i aktivitetsmæssig henseende sidestillet med en afgiftsforhøjelse.

Udover visse mindre udlån og omlægningen af studielånene, der ikke kan forudsættes at have aktivitetsvirkninger, kan det nævnes, at forslaget indeholder nedsættelse af u-landsbistand m.v. på godt 0,1 mia. kr., som heller ikke har indenlandske aktivitetsvirkninger, men indebærer en forbedring af betalingsbalancen.

11. I tabel 3 er herefter vist en oversigt over beregnede eller i visse tilfælde skønnede virkninger af regeringens forslag til besparelser på statsbudgettet. Oversigten skal forstås således at den viser de ændringer i forhold til udgangsskønnet i tabel 2, der må forventes, såfremt spareforslagene gennemføres, uden at der sker andre ændringer i forhold til udgangsskønnet.

En vurdering af spareforslagenes aktivitetsvirkninger fører under anvendelse af de i efterårsrapporten beregnede étårsmultiplikatorer til, at den indenlandske efterspørgsel bliver begrænset med omkring 2,5 milliarder kroner i faste priser, svarende til en reduktion på 1,3 pct, jvfr. tabel 3. Den samlede produktion vil blive reduceret med knap 1 pct. og det ovenfor skønnede ledighedsniveau på 6-7 pct. som årsrate i sidste halvdel af 1974 og første halvdel af 1975 må ventes forøget til 7-8 pct, hvortil kommer den rent sæsonbetingede ledighed. Som modstykke hertil skulle det ved udgangsskønnet beregnede betalingsbalanceunderskud blive reduceret med omkring en milliard.

Tabel 3. Eftersvirkningen af regeringens spareforslag på
2.9 milliarder kroner

	Real- ændring	Pris- ændring
<u>Ændring 1</u>	- - - - -	pct - - - - -
Privat forbrug	-0.8	-0.2
Indenlandsk efterspørgsel	-1.3	-0.2
Bruttonationalprodukt	-0.9	-0.2
Beskæftigelsen ¹⁾		-1½ pct.
Betalingsbalancens løbende poster		+ 1 mia.kr.

1) Ændring 1 (her: forøgelse af) arbejdsløshedsprocent, årsrate.

Om virkningerne af udgiftsbegrænsningerne henvises i øvrigt til punkt 3, hvor det er fremhævet, at de forringede udenrigsøkonomiske forhold har gjort en overflytning af produktionsressourcer til konkurrenceerhvervene endnu mere påkrævet. Desuden henvises til punkt 9, hvor det er fremhævet, at betalingsbalancevirkningen på længere sigt bliver større, samtidig med at der vil være en tendens til, at de negative følger for produktion og beskæftigelse formindskes.

Tvungen opsparing, respektive momsforhøjelse

12. I diskussionen om den økonomiske politik i den foreliggende situation har også tanken om tvungen opsparing været stærkt fremme. Da der imidlertid ikke foreligger noget specificeret forslag, er det ikke muligt at opstille et skøn over virkningerne af et sådant indgreb. Selv om forslaget specificeres er det formentlig vanskeligt at angive størrelsesordenen af et sådant forslags virkninger, idet det beror på, hvorledes den tvungne opsparing påvirker den øvrige private opsparing. Men det er givet, at virkningerne vil svare til skatteforhøjelsers - omend i modificeret form - og der-

med gå i retning af formindsket efterspørgsel, produktion og beskæftigelse men samtidig en forbedring af betalingsbalancen.

Der har ligeledes været forslag fremme om en momsforhøjelse. I tabel 4 har man derfor til illustration belyst første-års-virkningerne af en momsforhøjelse på 5 pct. Som det ses, vil virkningerne heraf på både produktion, beskæftigelse og betalingsbalance være særdeles kraftige.

Tabel 4. Etårvirkningen af en momsforhøjelse på 5 pct.

	Real- ændring	Pris- ændring ¹⁾
<u>Ændring i</u>	- - - - -	- - - - -
Privat forbrug	-4.4	-0.7
Indenlandsk efterspørgsel	-2.9	-0.6
<u>Bruttonationalprodukt</u>	<u>-1.8</u>	<u>-0.6</u>
Beskæftigelsen ²⁾		-2½ pct.
Betalingsbalancens løbende poster		+2½ mia.kr.

1) Faktorprisændring. Markedspriserne på forbrugsvarer må skønnes at stige med godt 4 procent.

2) Ændring i (her: forøgelse af) arbejdsløshedsprocent, årsrate.

Spørgsmålet om de indkomster og formuer, der ikke kommer frem til beskatning, spiller ligeledes en stor rolle i diskussionen, og det har været nævnt, at en effektivisering af skatteligning m.v. ville overflødiggøre andre foranstaltninger og desuden muliggøre betydelige nedsættelser af skattesatserne. Det skal derfor nævnes, at det ikke er muligt at opstille sikre skøn over omfanget af skatteunddragelser. Der synes dog ikke tvivl om, at det drejer sig om milliardbeløb, som det imidlertid er vanskeligt at satse på i den økonomiske politik på kort sigt, fordi beløbene kun kan indkredses gennem et sejt og langvarigt lignings- og kontrolarbejde, krydsrevisioner, eventuel ekstraordinær statusopgørelse pr. en bestemt dato etc.

Aktivitetsevirkninger af eventuelt at erstatte 3 dyrtidsportioner med skattefri statstilskud på 1,9 milliarder kr.

13. Aktivitetsevirkningerne af regeringens forslag om at udbetale 1000 kr. skattefrit til alle lønmodtagere lader sig beregne med forholdsvis stor sikkerhed, idet dette må antages stort set at have samme virkninger som sædvanlige skattefri indkomstoverførsler der som bekendt omfattes af multiplikatorberegningerne.

Den isolerede virkning af den samtidige, tilsigtede reduktion af lønstigningen på 4-5 pct. i den private sektor (fra ca. 20 til ca. 15 pct) og godt 6 pct. i den offentlige sektor er det vanskeligere at give eksakt udtryk for. De lidt spredte analyser, der er foretaget over betydningen af en påvirkning af omkostningsstigninger, tyder på, at virkningerne allerede på kort sigt kan være ganske kraftige. En dæmpning af omkostningsstigningen vil direkte påvirke både im- og eksporten. Importen vil blive mindre end ellers og eksporten større, idet der vil være skabt baggrund for en større produktion i konkurrenceerhvervene. Herved forbedres både beskæftigelsen og betalingsbalancen. Men indirekte kræver den forøgede produktion og større indkomst naturligvis forøget import.

Uanset de foreliggende usikkerhedsmomenter kan det med temmelig høj grad af sikkerhed siges, at ved en afdæmpning af pengelønstigningerne inden for de grænser, der har været bragt i forslag, vil forbrugsmulighederne være større end i "grundforløbet" for 1974 uden indgreb, som skildret i tabel 2. Dette som følge af den større produktion og beskæftigelse og dermed den større realindkomst, der skabes grundlag for i og med at omkostningsudviklingen dæmpes. Det må i denne forbindelse også tages i betragtning, at ved så store lønstigninger, som der under alle omstændigheder må forventes at blive tale om i 1974, må der regnes med hurtigere overvæltning af lønstigningerne på varepriserne end tidligere.

Det anførte om større reale forbrugsmuligheder ved en afdæmpning af stigningen i pengelønningerne gælder selv uden kompensation for en eventuel afdæmpning. Kombineret med kompensation som fore-

slået af regeringen bliver aktivitets- og dermed beskæftigelsesvirkningen af en sådan omlægning ganske kraftig. Samtidig betyder denne kombination dog på kort sigt en yderligere forøgelse af betalingsbalanceunderskuddet.

Tabel 5. Eårsvirkningen af indkomstopolitiske indgreb som foreslået af regeringen (ændringer i forhold til grundforløbet i tabel 2)

	Virkningen af en mindre lønstigning svarende til bortfald af 3 dyrtidsportioner marts/april 74 ¹⁾		Virkningen af skattefri tilskud på 1,9 mia.kr.		Samlet virkning af indkomstopolitisk indgreb	
	Real- ændring	Pris- ændring	Real- ændring	Pris- ændring	Real- ændring	Pris- ændring
<u>Ændring i</u>	- - - - - pct - - - - -					
Privat forbrug	+0.4	-1.3	+1.2	+0.2	+1.6	-1.1
Indenlandsk efterspørgsel i alt	+0.3	-1.7	+0.8	+0.1	+1.1	-1.6
Bruttonationalprodukt	+0.4	-1.7	+0.4	+0.1	+0.8	-1.6
Beskæftigelsen ²⁾	+½ pct.		+½ pct.		+1 pct.	
Betalingsbalancens løbende poster	+ 1/4 mia.kr.		- 3/4 mia.kr.		- 1/2 mia.kr.	

1) Anslået til i gennemsnit 4½ pct.

2) Ændring i (her: formindskelse af) arbejdsløshedsprocent, årsrate.

Med udgangspunkt i regeringens forslag har man søgt at give et skøn herover i tabel 5, der viser ændringerne i forhold til tabel 2 ("grundforløbet") som følge af indgreb som de her omtalte, men uden hensyntagen til virkningerne af besparelsesforslagene. I tabellens første afdeling har man vist den isolerede virkning af den tilsig-

tede lønafdæmpning¹⁾. I andet afsnit vises virkningerne af udbetaling af skattefri transfereringer til lønmodtagerne, og i det tredje afsnit de kombinerede virkninger.

Selv om tabellen kun kan give en grov illustration, skulle hovedtendenserne være ret tydelige, og tallene kan endvidere give en indikation af, hvorledes alternative foranstaltninger til afdæmpning af løn- og prisstigningen vil virke.

Samlet aktivitetsvirkning m.v. af dels besparelsesforslag, dels indkomstpolitiske forslag som foreslået af regeringen

14. Ved kombination af tabel 3 og tabel 5 vil det, jvfr. tabel 6, ses, at den samlede virkning i 1974 af gennemførelse af de to sæt forslag²⁾ vil være en beskæftigelsesudvikling nogenlunde som i det skønnede udgangsforløb uden indgreb, men en betalingsbalanceudvikling der er noget gunstigere (omkring en halv milliard) end i udgangsskønnet.

På længere sigt vil der imidlertid komme en væsentlig forskel frem, idet omkostningsudviklingen bliver afdæmpet noget, hvorved der bliver bedre muligheder for at rette op på beskæftigelsen og betalingsbalancen i de kommende år.

1) Det er forudsat, at den tilsigtede virkning ikke neutraliseres ved lønglidning, hvad både konjunktursituation og prislovgivning skulle modvirke.

2) I de foretagne beregninger har man ikke medtaget de økonomiske virkninger af de foreslåede ændringer af ejendoms- og formuebeskatning m.v.

Tabel 6. Eftersvirkningen af regeringens forslag til besparelser og indkomstpolitiske indgreb

	Virkning af besparelser		Samlet virkning af indkomstpolitiske indgreb		Samlet virkning af indkomstpolitiske indgreb og besparelser	
	Real-ændring	Pris-ændring	Real-ændring	Pris-ændring	Real-ændring	Pris-ændring
<u>Ændring i</u>	-----pct-----					
Privat forbrug	-0.8	-0.2	+1.6	-1.1	+0.8	-1.3
Indenlandsk efterspørgsel i alt	-1.3	-0.2	+1.1	-1.6	-0.2	-1.8
Bruttonationalprodukt	-0.9	-0.2	+0.8	-1.6	-0.1	-1.8
Beskæftigelsen ¹⁾	-1½ pct.		+1 pct.		-½-0 pct.	
Betalingsbalancens løbende poster	+ 1 mia.kr.		-½ mia.kr.		+½ mia.kr.	

1) Ændring i arbejdsløshedsprocent, årsrate.

I forhold til udgangsskønnet betyder en gennemførelse af såvel besparelsesforslagene som dyrtidsindgreb med kompensation endvidere mindsket offentlig efterspørgsel og øget efterspørgsel til privat forbrug. For det private forbrugs vedkommende kan dette illustreres ved følgende tabel:

Tabel 7. Stigning i disponibel realindkomst og privat forbrug 1973 og 1974

	Stigning over året før		
	1973	1974 ¹⁾	1974 ²⁾
	-----pct-----		
Disponibel realindkomst ³⁾	6 ¹ / ₂	1	2
Privat forbrug, reelt	4 ¹ / ₄	1 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂

1) Grundforløb, jvfr. tabel 2.

2) Efter indregning af spareforslag og dyrtidsindgreb med kompensation, jvfr. tabel 6.

3) Indkomst efter skat, korrigeret for stigning i forbrugerpriser.

15. Man kunne måske af tabel 6 få det indtryk, at det, man bør satse på i den foreliggende økonomiske situation, alene er indkomstpolitiske foranstaltninger, medens besparelsesforanstaltningerne bør undlades, fordi det der vindes på beskæftigelsen ved indkomstpolitik tilsyneladende sættes til ved besparelspolitik. Herved må det imidlertid tages i betragtning, at efterspørgselsstyring via finanspolitikken - i form af udgiftsbegrænsninger og/eller forhøjede skatte- og afgiftssatser - er et nødvendigt led i den mere langsigtede omstillingsproces, der under de ændrede udenrigsøkonomiske forhold er blevet en endnu større nødvendighed. En afdæmpning af omkostningsstigningerne er en nødvendighed for, at der undervejs gennem denne omstilling kan realiseres en fortsat høj beskæftigelsesgrad. Det må samtidig fremhæves, at en indkomstpolitik i den form der er regnet med i tabel 5 dvs. en politik baseret på kontanttilskud for afkald på pengelønstigninger - i bedste fald kun er gennemførlig som en korttidsforanstaltning.

Afsluttende bemærkninger og vurdering: fordelingsmæssige aspekter

16. Det karakteristiske ved den nuværende økonomiske situation er en kraftig forringelse af bytteforholdet i udenrigshandelen, en udfladning af både den internationale og den interne danske konjunktur, deraf følgende øgede beskæftigelses- og betalingsbalanceproblemer, og selv på denne baggrund udsigt til en overnormal inflationstakt - efter alt at dømme også overnormal i forhold til de fleste af vore handelspartnere.

Selv om de ydre vilkår skulle blive gunstigere end de relativt optimistiske forudsætninger, der er valgt som udgangspunkter for analysen ovenfor, vil den indbyggede dynamik i den interne inflation gøre det vanskeligt at fastholde den økonomiske ekspansion i Danmark. Denne indbyggede inflationsdynamik truer tværtimod med at holde dansk økonomi fast i et forstærket dilemma mellem hensynet til beskæftigelsen og hensynet til betalingsbalancen.

Da der i øjeblikket er mange grunde til at afvise en devaluering som egnet middel - derunder ikke mindst det forhold at den inflationære udvikling ville blive forstærket ved en devaluering - er indkomstpolitiske foranstaltninger den eneste mulighed, der består for at mindske dilemmaet.

Eftersom det er almindeligt at fortolke indkomstpolitik på den måde, at det nu igen er lønmodtagerne der skal holde for, er der anledning til at underkaste de fordelingsmæssige aspekter af indkomstpolitiske foranstaltninger en nærmere diskussion, selv om det ikke har været muligt at foretage en kvantificering på samme måde som med hensyn til den økonomiske vækst og beskæftigelsen.

17. Anskues fordelingsproblemerne indledningsvis udelukkende som et spørgsmål om lønindkomster contra restindkomster¹⁾ - hvorved der ses bort fra størrelsen af de samlede realindkomster som skal fordeles - er det utvivlsomt rigtigt, at en afdæmpning af løn- og prisstigningerne vil være til størst fordel for restindkomsterne i betalingsbalanceerhvervene. Hvis løn- og prisdannelsen overlades til sig selv, vil restindkomsterne i disse erhverv uden tvivl blive klemt særlig meget. En indkomstpolitisk aftale, hvorved løn- og prisstigningerne afdæmpes, vil mindske denne indkomstklemme.

Det må imidlertid tages i betragtning, at beskæftigelse og produktion som nævnt ovenfor vil blive større ved anvendelse af indkomstpolitiske indgreb end uden. Selv om en del af den større produktion modsvares af et formindsket betalingsbalanceunderskud, opnås der samtidig en forbedring af de samlede forbrugsmuligheder sammenlignet med det forløb, der kan forventes uden indkomstpolitik.

Ved siden af restindkomstmodtagerne i betalingsbalanceerhvervene er det de lønmodtagere, der alternativt ville blive arbejdsløse,

1) Som diskuteret i det umiddelbart følgende indebærer en sådan problemoplægning, at man overser fundamentale sider af den fordelingsmæssige problematik under en samfundsstruktur som den i dag rådende.

der får størst fordel af indkomspolitikken. Men også de øvrige lønmodtagere må antages at få fordel heraf, bl.a. fordi de ellers vil komme til at deltage i finansieringen af de væsentligt forøgede udgifter til arbejdsløshedsunderstøttelse.

18. Aflønningsforhold m.v. kan endvidere opfattes som dækkende ikke blot den kontante aflønning, men også forhold som f.eks. tryk-
hed i ansættelsesforhold. Den uvished om beskæftigelsesudsigterne, som følger med et forstærket inflationspres, må i sig selv antages at betyde et velfærdstab for talstærke grupper.

Dette leder naturligt over i spørgsmålet om, hvem der under de rådende samfundsforhold har ansvaret for opretholdelse af den fulde beskæftigelse. I den gældende økonomiske situation må ét af de svar, der kan gives på dette spørgsmål, være, at mulighederne for at sikre en høj beskæftigelsesgrad under alle omstændigheder er stærkt afhængige af, hvorledes indkomstdannelsesprocessen forløber.

19. Som berørt foran er det under de nuværende samfundsforhold en alt for forenklet problemstilling, hvis man først og fremmest opfatter fordelingsproblemerne i samfundet som spørgsmål om løn contra restindkomst (profit). Dels kan der være grund til at nævne, at der er stor variation i restindkomsterne, således at der forekommer både positiv og negativ profit. Navnlig må det imidlertid fremhæves, at de økonomiske vilkår for den enkelte ikke kun er et spørgsmål om løn, virksomhedsindtjening, priser, skatter og sociale ydelser, men i tiltagende grad også om, hvilke aktiver den enkelte besidder, og om deres belåning. Hvis man i stedet for at spørge om fordelingen af de ved produktionen skabte indkomster spørger om fordelingen af inflationsgevinster og -tab, stilles man over for en helt anden interessegruppering end den traditionelle gruppering i lønmodtagere contra virksomhedsejere. Vinderne er her indehavere af belånte realaktiver - med parcelhuse og sommerhuse som fremtræ-

dende eksempler - og andre med nettogæld, medens taberne er indehavere af pengeformue og - med den nuværende boliglovgivning - lejerne i nyt udlejningsbyggeri.

Med den tiltagende betydning af disse tværgående forskydninger synes der stigende grund til snarere at lade en eventuel offentlig politik på lønområdet ledsage af en formuepolitik, sigtende på at modvirke de meget vidtrækkende formueforskydninger under inflation frem for de mere traditionelle indgreb over for avancer og udbytter.

20. Afslutningsvis er det værd at fremhæve den sammenhæng der består mellem indkomspolitikken og finanspolitikken. Såfremt det kan lykkes at bekæmpe de indenlandske inflationstendenser ad indkomstpolitisk vej, skulle der også blive skabt mulighed for at lempe finanspolitikken - f.eks. via skattelettelser. Dette ville i sig selv være ønskeligt under indtryk af beskæftigelsesudsigterne, og det ville i så fald også være forsvarligt at prioritere betalingsbalancehensynet lavere på kort sigt, fordi der med en større stabilitet i omkostningsudviklingen ville være taget skridt til at løse betalingsbalanceproblemerne på længere sigt.

RESUMÉ AF DRØFTELSENE PÅ RÅDSMØDET
den 5. februar 1974

Under diskussionen på rådsmødet blev den konjunkturvurdering, der er indeholdt i det foran gengivne mødeoplæg, i det store og hele taget til efterretning. Det væsentligste forbehold gik på, at betalingsbalanceskønnet ifølge tabel 2 måske er for optimistisk. Således mente landbrugets repræsentanter i rådet ikke, der ville være mulighed for at forøge landbrugsproduktionen tilstrækkeligt til, at de eksporterede mængder kan forøges med omkring 3 pct. som forudsat i den opstillede forsyningsbalance. Samtidig blev også risikoen for, at det kan blive vanskeligt at finansiere betalingsbalanceunderskuddet i en situation, hvor bl.a. de fleste vesteuropæiske lande vil melde sig som låntagere på de internationale penge- og kapitalmarkeder, betonet noget kraftigere under rådsdrøftelserne end i mødeoplægget.

Da det samtidig er et hovedpunkt i dette oplæg, at også beskæftigelsesudsigterne er forværret væsentligt, koncentrerede diskussionen sig især om mulighederne for indgreb til forbedring af situationen både på kortere og længere sigt. Det skal fremhæves, at der på mødetidspunktet ikke forelå oplysninger eller klare indikationer om det bebudede politiske forlig om økonomiske indgreb. Der var følgelig ingen mulighed for at lade en vurdering heraf indgå i drøftelserne.

Fra formandskabets side blev det præciseret, at omend den foretagne gennemregning af étårvirkningerne af de af regeringen foreslåede indgreb tyder på, at den samlede effekt i det første år bliver en beskæftigelses- og betalingsbalanceudvikling nogenlunde som i det skønnede grundforløb uden indgreb, vil der på længere sigt komme en afgørende forskel frem i kraft af den forskel i omkostnings-

udviklingen, man må regne med i de to situationer. Såvel med hensyn til beskæftigelsen som med hensyn til betalingsbalancen vil man ved indkomstpolitiske foranstaltninger kunne opnå et bedre udgangspunkt for en generel økonomisk sanering på længere sigt. Det var et hovedsynspunkt i alle de indlæg, der blev fremsat på rådsmødet, at iværksættelsen af en langsigtet omstillingsproces i dansk økonomi ikke længere lader sig udskyde, specielt ikke efter den indtrådte forringelse af de udenrigsøkonomiske vilkår.

På denne baggrund sluttede de fleste af mødedeltagerne op om opfordringen til at søge omkostnings- og prisudviklingen afdæmpet igennem en indkomstpolitik. Ikke mindst fra Landsorganisationens side blev det fremhævet, at andre af de foranstaltninger, der på kort sigt kan tages i anvendelse, vil have negativ indvirkning på beskæftigelsen. De fordelingsmæssige principper, der skulle danne mønsteret for en indkomstpolitisk afdæmpning, var imidlertid helt afgørende for Landsorganisationen, og disse spørgsmål stod stadig uløste.

Som et vigtigt element i en bredere politik med det sigte at bringe den inflationære udvikling under større kontrol nævnte Landsorganisationens formand, at den skattemæssige præmiering af ikke-erhvervsmæssig gældsætning burde bringes til ophør. Landsorganisationen lagde tillige afgørende vægt på en snarlig lempelse af marginalbeskatningen - derunder den i mange tilfælde urimeligt høje beskatning af merindtægter, der hænger sammen med indtægtsgrænserne for sociale ydelser, boligsikring m.v. Endelig var også spørgsmålet om økonomisk demokrati et centralt punkt i denne sammenhæng: Landsorganisationen fremhævede desuden, at den ekstraordinære og ukontrollerede lønnglidning, dvs. den del af lønstigningen der ikke er led i selve overenskomstsyste-met, må have i erindring ved en vurdering af organisationernes muligheder for at bidrage til en økonomisk samordning.

Af Arbejdsgiverforeningens repræsentanter blev der henvist til, at den nuværende situation gav en slående illustration af de fordele, der ville være forbundet med et halvautomatisk dyrtidsregulerings-system i stedet for de nuværende automatiske, der i den aktuelle

situation gav omkostningsstigninger af helt uforudset størrelse. Ved en halvautomatisk regulering, hvorunder der skulle forhandles om karakteren af prisstigningerne og mulighederne for lønkompensation, ville man have undgået offentlige indgreb som de, der nu var på tale - indgreb som i øvrigt kunne skabe komplikationer under de næste overenskomstforhandlinger. Det fremhævedes imidlertid samtidig, at selv om omkostningsstigningerne uundgåeligt ville give anledning til kuldegysninger i adskillige virksomheder, måtte Arbejdsgiverforeningen føle sig bundet af de indgåede overenskomster.

Fra anden side i rådet blev der i tilknytning til denne del af diskussionen givet udtryk for, at pristalsreguleringen under normale omstændigheder ikke var den urovolder i økonomien, som den ofte bliver anset for. Når økonomien udsættes for sådanne chock-agtige påvirkninger, som det er tilfældet i forbindelse med olieprisforhøjelserne, virker reguleringen i dens nuværende form imidlertid bagvendt. Når man erindrer sig de af inflationen fremkaldte kraftige formueforskydninger, jvfr. diskussionsoplægget, måtte man desuden stille det spørgsmål, om eksisterende lønreguleringsmekanismer måske i virkeligheden er til skade for nogle af de grupper, som disse mekanismer tilsigter at beskytte. Netop det mere differentierede syn på fordelingsproblemerne, der er anlagt i oplæggets afsluttende del, burde kunne lukke op for en bredere forståelse af indkomstpolitikens virkninger end den traditionelle, hvorefter indkomstpolitik betragtes som ensidigt vendt mod lønmodtagerne.

Der blev som udløber af denne diskussion også rejst spørgsmål om mulighederne for at skille olieprisstigningerne ud af pristallet, respektive om regulering efter et velstandspristal, således at bytteforholdsforringelsen blev taget i betragtning. Efter de på mødet fremkomne oplysninger er en udskillelse af olieprisstigningerne fra pristallet dog udelukket allerede af tekniske grunde. Derimod ville en korrektion for bytteforholdsændringer kunne indregnes, hvis man ønskede det. Landsorganisationen gjorde heroverfor opmærksom på, at en sådan korrektion ville have forøget den automatiske lønregulering i de foregående år, hvor Danmark havde fordelen af en bytteforholdsforbedring.

Foruden om inflationens virkninger på formuefordelingen samlede diskussionen sig herudover især om investeringsudviklingen og investeringspolitikken. En forøgelse af de erhvervsmæssige investeringer blev fremhævet som en grundlæggende forudsætning for opretholdelse af en tilstrækkelig international konkurrenceevne og dermed for, at dansk økonomi kan producere sig ud af de nuværende vanskeligheder. Repræsentanterne for erhvervene og arbejdsgiverne anså det imidlertid for tvivlsomt, om der under de gældende indtjeningsvilkår og med de udsigter, der tegner sig for den fremtidige udvikling i rentabiliteten, var tilstrækkelige incitamentet til at udbygge produktionsapparatet i betalingsbalanceerhvervene.

Landsorganisationen efterlyste heroverfor en samlet investeringspolitik, der tog en bredere kreds af hensyn end rentabilitetsforholdene i betragtning. Afgørende måtte, også efter Landsorganisationens opfattelse, være, at investeringerne specielt i de konkurrenceudsatte erhverv holdt trit med udviklingen hos vore konkurrenter. Man efterlyste på denne baggrund en belysning af investeringsudviklingen, bl.a. med henblik på spørgsmålet om, hvorvidt de gældende afskrivningsregler var hensigtsmæssige.

Også den forvriddning af kapitalressourcernes anvendelse, der er sket som følge af den direkte og indirekte subsidiering af boligbyggeriet, derunder ikke mindst parcelhusbyggeriet, var påny stærkt fremme i debatten på dette rådsmøde.

Som udgang på denne del af drøftelserne aftaltes det, at der på et senere rådsmøde skulle fremlægges den efterlyste analyse af investeringsudviklingen, også set i internationalt perspektiv. Rådet gav samtidig tilslutning til, at arbejdet i formandskabet og sekretariatet i den kommende tid koncentrerer sig om videreudbygning af den model, der ligger til grund for en række af de fremlagte beregninger.

18. Dansk økonomi i efteråret 1970. September 1970. 10 kr.
19. Dansk økonomi, foråret 1970. April 1971. 10 kr.
20. Markedsperspektiver og strukturproblemer. Oktober 1971. 15 kr.
21. Dansk økonomi, foråret 1972. Den økonomiske situation. Livsindkomstberegninger. Marts 1972. 12 kr.
22. Økonomisk demokrati i samfundsøkonomisk belysning. November 1972. 12 kr.
23. Dansk økonomi, foråret 1973. Den økonomiske situation. Måling af finanspolitikens virkninger. Maj 1973. 12 kr.
24. Dansk økonomi, efteråret 1973. Den økonomiske situation. Korttids- og langtidsvirkninger af ændringer i finanspolitikken. Inflationsproblemet. December 1973. 12 kr.

ANDRE PUBLIKATIONER

Jørgen Hansen og Martin Paldam: SMEC. En kvartalsmodel af den danske økonomi. Udgivet i samarbejde mellem Københavns Universitets Økonomiske Institut og Det økonomiske Råds Sekretariat. 1973. 40 kr.

**Forlag: Statens Trykningskontor
Distribution til boghandelen gennem
Danske Boghændlæres Kommissionsanstalt**

Pris: 5 kr. incl. 15 pct. moms

ISBN 87 503 1539 0

Fi 27-22

Nerhaven Bogtrykkeri a/s, Viborg